

EL PERFECTE DANDI

I

En sortint de la Granja Royal, pulcre i rutilant, dreta la còrpora, alta la testa, boqueta de pinyó, el nostre Robert Biarnès s'atura amb un posat d'amable elegància, i passeja una mirada de satisfeta aprovació damunt la ruada fluent de les màquines i dels éssers vivents que teixeixen en la plaça babilònica els seus destins.

La silueta correcta de Robert Biarnès es destaca en l'entrada del bar en aquella hora baixa de la tarda primaveral, com una illa a la boca del port. Gairebé tothom el coneix i el saluda, i ell distribueix, del cim estant de la seva dignitat, a cadascú el seu compliment, amb justa mesura, que si s'encarara impassible com si no el veiés quan passa un desconegut, torna als seus, a qui un copet a l'espatlla, a qui un somris amb boqueta d'oliva, o bé de lluny els mou els dits jovialment, o en cas de molta reverència es lleva discretament el *bombín*, com per retre homenatge a una dama, amb inflexions d'enamorat i de cavaller.

Tot ell de ben ajustat és una línia, d'obscura estofa anglesa, apunyalada al cor amb la gardènia pàl·lida tantost esclatada, i seccionada al coll per la camisa sense màcula, on s'estufa el plastró de la corbata *beige* amb motes de carmí, clavada al mig l'agulla d'agata muntada en or. El jaqué, cossat ben alt a la cintura per donar a l'espatlla un caient triangular, té al pit una butxaca per al mocador, també de seda *beige*, i els pantalons, amb la seva ratlla impecable, sostenen dignament l'alta figura damunt les botines de xarol amb cama de pell de Suècia.

Robert Biarnès ha pres el seu te amb llet i un esplet de variades llaminadures, que el cambrer, perfecte coneixedor del seu paladar de *gourmet*, li ha servit triades com cal, no sense una punta de fugitiva molèstia per la impertinència de la rodanxa de llimó que li ha dut amb la tetera, com si ell fos un d'aqueixos ignorants pervinguts i no sabés que, en havent-hi llet, no s'estila. Pròpiament ell ha donat el to a la sala i ha marcat el punt dolç amb la seva entrada i amb la seva eixida: el cambrer li ha dit i repetit el seu nom i no com als altres a qui serveix amb formulari incògnit; els *tsigans*, que li saben el gust i capten el seu somris aprovador, han repicat la darrera estridència de l'art negre; i si les dames l'han admirat com un Apol·lo, les senyoretetes d'esgarrifada testa amb ondulació permanent l'han fiblat de qualque mirada furtiva, que li féu bombar el pit i enarcar les celles amb malícia

—¿Qui ho diria —pensa Robert Biarnès— que ja has tombat la cinquantena, si l'amiga del General no lleva els ulls de mi i la viudeta Fontanals sembla que li faig pessigolles només de saludar-la, i les senyoretetes de Carol, com la germaneta del fatu Riudecanyes i la gentil cobradora del bar, abaixen l'esguard si me les miro i cuiten a repassar coquetament el carmí dels llavis i a dar-se un toc als rínxols del front?

La vida de Robert Biarnès està regulada per un cerimonial meticulós i precís. Els dies del mes i de la setmana, les hores del matí, de la tarda i de la nit, les temporades d'hivern a Niça, les de primavera i tardor a Barcelona, la d'estiu a Caldetes i a Font-romeu, tenen fixat el lloc on el trobareu de punt, amb el vestit i la corbata i el barret i fins la camisa i el mocador per a la butxaca del pit escollits a propòsit, per un treball porfidiós d'eleccions discretes, amatent l'esperit a la cortesia del moment, sempre en guàrdia contra el vulgar defalliment i la deixadesa.

Altrament no heu vist home menys encongit que ell en la manera de parlar i de moure's, ni més lliure en les seves determinacions, tan simple en el gest com en la disposició del seu franc albir. Si dina a l'Eqüestre i sopa al Casino del Liceu, en la seva taula reservada, i es deixa caure a l'òpera en la seva butaca d'amfiteatre, i posa sempre en els mateixos hotels, fins en les escapades escadusseres a París i a Londres, és perquè a tot arreu i a totes hores vol trobar-se com el peix a l'aigua. Un dia va veure al Bois de Boulogne un àgil llebrer que donava voltes en l'herba per agençar-s'hi un jaç, i en el seu menyspreu pel desconegut, va pendre la resolució de cercar el descans en les habituds i de millorar constantment el gest a còpia de repetir-lo millor.

Així tot li és fàcil i acostumat i d'elegant realització, d'on li ve alhora una gran llibertat de moviments i una perfecta situació per a plantar cara als temperis de l'existència. Després de malgastar en pocs anys l'herència dels pares, un bon dia va fer-se fonedís i no es va saber res d'ell fins que tornà d'Amèrica, passant per París, un xic més colrada la cara, ric d'una fortuna que no li coneixia ningú, i amb un accent i un vocabulari entreviats de ronsequeries argentines. Dels seus anys passats a les Pampes no en parla mai i és possible que ni ell mateix se'n recordi o, per dir-ho millor, que ho consideri com facècies que s'han sentit a contar d'un altre.

—¿No és una proesa moral —es diu a si mateix Robert Biarnès, mentre saluda, amb el feix dels guants apuntat als llavis i torçant lleugerament el coll, l'entremaliada esposa d'un amic del Cercle, esvelta i perfumada— aqueixa correcció del meu viure? Ni Epicur ni Sèneca trobarien res a dir en la meua ataràxia, ni Sant Joan Crisòstom em confondria amb els ineptes adoradors de la Basilissa.

Perquè el nostre dandi és un fi *connaisseur* de les més nobles figures literàries. En el seu taller, com anomena una cambra que tant podria ésser tocador de cortesana com estudi de pintor adinerat, no manca el secreter amb una rastellera de llibres bellament relligats, pulcres edicions, en papers de marca, d'Homer i de Virgili, de Plató i de Tertul·lià, poetes, filòsofs i pares de l'Església, reduïts en nombre però de gust segur, que li plau de llegir i de rellegir en les hores perdudes, com ara en les esperes d'amor.

Mai no ha cercat en aquests llibres una raó del saber, ni pròpiament els ha estudiats i encara menys ha fet de la seva possessió un objecte de luxe. Per a ell han estat com llibres d'hores, delicats polsadors de gentilesa espiritual, d'una utilitat preciosa, com les eines de plata d'un estoig de fer-se les mans. Ni podria dir-se d'ell que fos un snob, ni que li plagués d'esperverar els amics del cercle amb cites de noms savis. En Homer ha trobat normes d'acció d'una agudesca desconcertadora, i en una vella història, escrita per Sant Atanasi d'Alexandria, les temptacions del dimoni li han inspirat les orientacions de la conversa amb les amigues més difícils.

II

Avui no soparà al Casino del Liceu. S'ha fet amanir per l'Antonio, un criat que duu el *smoking* com una lliurea, a qui el nostre Robert no sabia dir una paraula que no fos en la més polida llengua del Plata, un panaché de viandes fredes, quatre pastes i dues ampolles de Mum *frappé*.

L'entremaliada esposa de l'amic de cercle, la que ha passat suara, desmaiadora com un nard, la que desmunta el nostre dandi amb l'ardidesa del seu abandó i amb el graciós esquitllar-se somrient així que hom vol assegurar-se

de l'amorós imperi, li ha promès fer un puja i baixa aquell vespre al seu taller, amb l'excusa de sedassejar-li el niu de voltor, si li prometia d'ésser formal, vist que el marit havia de sopar amb uns companys de llotja que obsequiaven la soprano d'òpera alemanya, alta i matussera com un campanar de catedral.

Pel camí de sempre se'n va doncs al taller, i al primer cop d'ull, en passant el lllindar de la porta, sent que li munta del pit una íntima satisfacció per les encertades disposicions que ha pres l'Antonio, intel·ligent cap d'Estat Major en nit de batalla. L'otomana gairebé dissimulada sota l'enfarfec dels coixins, el vetllador amb la butaca a punt de reparar-s'hi per llegir a la llum directa del vell quinqué que deixa en penombra sedant la resta de la cambra, el secreter obert amb el bloc blau clar de *vélin de France*, on es llegeix començada una carta de desesperació amorosa, el tocador amb totes les potingues i andròmines de refer-se la cara, ocult el bidet amb les velles tapes de caoba que en fan un tamboret amb una panereta de flors damunt, les immaculades tovalloles sobre la lleixa de cristall, l'aiguamans d'argent amb el seu gerro ventrellut, i pertot arreu tapissos d'Orient, tanagres, cristalls de Bohèmia, icons i Budes de vori, estampes de Couperin, i una bella Madona del Rossellino, damunt la beneitera catalana de cristall esmaltat en blau, vermell, blanc i or.

El murri del cambrer ha posat damunt el vetllador una *Història Lausiaca* bellament relligada per Gruel. I és que Robert Biarnès no s'està de dir com la vocació del dandi actual s'assembla a la dels ascetes del desert. En uns i altres és igualment porfídiosa la lluita contra la natura, la severitat de la regla, la mortificació de la carn, aquell estar-se de tot per una correcció arbitràriament volguda, el menyspreu de l'ordinària vida comuna, l'agut sentiment de diferenciació, de polidesa espiritual. El dandi i l'asceta del desert realitzen una aspiració refinada de l'home: fan allò que els altres diuen, practiquen una apologetica exemplar, i enamorats de la materialitat d'una litúrgia, arriben a descuidar per ella la divinitat que voldrien adorar.

Robert Biarnès s'enfonsa en la folgada poltrona, que és tot un monument, i obre el llibre. Sota el pàmpol del vell quinqué la bombeta nitra irradia un con de llum, íntim resguard en la penombra del taller que li comunica una satisfacció de quietud i de calma. Pensa en les primeres paraules que li dirà quan, estordida del propi atreviment, entri com lluitador insegur en palestra nova. Com la tractarà? ¿Es fingirà ofès de la més lleu prevenció d'ella o l'assetjarà a còpia de lloances actives sense miraments? Perquè tot ve del primer pas, segons la conversa, d'encertar o no l'expressió dels ulls, de si es pren bé la mà en dur-la als llavis amb insinuant galanteria.

—¿Com és que, sols d'acostar-se't, la rígida estructura de la teva estudiada correcció s'afluixa i s'esgavella? ¿En què consisteix aqueixa mena de fluir desmaiador que escampa entorn seu? Tu que has dominat amb el teu elegant imperi tantes dones que s'ho valien més que ella, així que t'escomet et poses a barbotejar nicieses. És veritat que té la cara bonica i destrament pintada, les galtes de poma, els llavis de carmí, les pestanyes untuoses de *rimmel*, bellament ondulats els cabells negres com les plomes d'un corb.

»D'esvelta sí que ho és i de ben formada, que tots els vestits li escauen, i no hi ha túnica, per llisa que sigui, que no deixi comprendre les gracioses corbes del seu cos. El coll i els braços són del més bell contorn i tota ella és rodoneta i ben perfilada, subtil en els punys, i en els turmells i en la cintura, d'on arrenquen les grassonetes formes en polpes no se sap si més plenes que gentils. I aquella gorja delicada de puella on els ulls no es cansen de somiar...

»Però els seus moviments, Robert, sobretot per a un llaminer tan exigent com tu, són tal vegada de més bon veure encara que la seva línia en repòs. Aquella manera de llevar la testa desdenyosament, com si tragués la cara enfora d'un vel que li muntés fins a la boca, i el seu girar-se inclinant amb picardia el bust i arquejant les anques, i el seu caminar llest i accidentat, ¿vols dir, Robert, que no són el secret del seu encís? El seu accionar amb els braços i les mans, que estergeixen infantilment les coses parlades; l'endiastrat papallonejar del seu vano, ara plegat als llavis, adés tapant els ulls o llevant deliciosament amb el seu fresc alè les fines puntes de la gorja; l'opressió perceptible dels seus dintres quan s'asseu amb una cama damunt de l'altra, i aquella manera descuidada de pujar-se l'escot amunt i descobrir la nuca com si corregís la teva indiscreció amb una mirada maliciosa de reny... Però, tant se val, que altres n'hi ha de més belles.»

III

Comença a fer-se tard i ella no ve. Robert truca a l'Antonio i li demana una copa de xampany. La frescor escumosa del Mum li produeix una sensació de ric benestar que s'enfonsa en l'ànima com una fiblada d'optimisme. Per què seria aquesta més difícil que les altres? Una manera de fer-se superior consisteix a menysprear les armes de l'enemic i tirar al dret. Res de contemplacions ni d'humils deferències, que l'amor no és un joc a la teva edat, Robert. Cal que des de les primeres paraules senti el desmai de la fatalitat, aquella suau covardia, el segament de cames de la dona vençuda.

Una altra copa. Si això que sents és gana, Robert, és fam! No estaria malament que et trobés sopant i veiés que ni l'esperaves com un cadell. Antonio! Sí, aquí en el vetllador. Aqueix caviar és excel·lent. I ara que hi caic he de fer relligar els *Idil·lis* de Teòcrit amb la pell de Rússia de la cartera de bitllets. El dandisme dels seus pastors, la seva galanteria retòrica, em plauen perquè no els lliga de mans quan desfan el cinyell de la seva Amaril·lis. Antonio! ¿Com és que la pell d'ós blanc comprada a Oslo no està posada als peus de l'otomana? El pollastre fred és veritablement un requisit gormand. No valia la pena de combinar un «cup» de fruites així per una garsa virolada com un capsigrany.

Després dirà que li ha fet basarda de ficar-se en el niu del voltor, pensa Robert tot agafant la *Història Lausíaca*. No és ella l'ocell de presa? No l'ha encesa ella en la meua sang aqueixa follia de pecat que m'arbora? No hi ha res menys elegant que la seducció forçada, que en totes les meves gestes d'amor sempre fórem dos. Les seves mirades d'encesa submissió, l'exhibició porfidiosa de les seves gràcies i el vaivé de la seva libidinosa coqueteria ¿no són una provocació i, encara més, un començament d'adulteri? Per què tocar-me amb el genoll? Per què abandonar-me la mà ofegant un sospir? Què anaves a fer al temple si no creies en Déu? Dona pèrfida, dona pèrfida...!

El llibre se li obre en el capítol V. Distretament llegeix:

«I em parlà així mateix d'una minyona que es deia Alexandra, la qual, havent abandonat la vila, reclosa en un sepulcre, rebia per un espirall la minestra, sense encarar-se amb homes ni amb dones per uns deu anys. Però a l'any desè, després de vestir-se amb l'hàbit monàstic, s'adormí en la mort... A propòsit d'ella la benaurada Melànon ens conta això: Mai no l'he vista de cara, però acostant-me a l'espirall li demanava que em digués la causa d'haver-se reclòs en el sepulcre. I per l'espirall em féu sentir la veu i digué així: —Un home, de veure'm, ha perdut el seny i, perquè no semblés que l'afligia ni que el

bescantava, he preferit ficar-me viva en aquest sepulcre abans d'escandalitzar una ànima feta a la imatge de Déu.»

Robert Biarnès deixa divagar el pensament per la profunda forària d'aqueixa mar. De la piadosa minyona havia eixit sense la voluntat d'ella un defici d'amor, i ella, no volent ofendre Déu en la seva imatge humana, s'enterrava en vida. ¿On es trobaria una altra apologia de l'amor com aqueixa de Pal·ladi escrita entre les vides dels ascetes? Aqueixa verge morint per l'home a qui no pot estimar és per a Robert una manifestació del més pur dandisme. Però ¿quina regla podria endegar tan arbitrària contradicció de la natura? Robert segueix llegint: «—Des del matí fins a l'hora de nona, prego hora per hora tot filant el lli. En les estones que resten repasso en esperit els sants patriarques, els profetes, els apòstols i els màrtirs. I en havent menjat el meu pa, estic a l'expectativa les altres hores i persevero fidelment disposada a acceptar la fi amb una deliciosa esperança.»

L'acerada continuïtat del seu arbitri poa nova energia en aquesta lliçó. Demà o demà passat, i aquest mes i l'altre i l'any present i els que vindran, la vida de Robert Biarnès es descabdellarà elegantment ordenada, no per a exemple de ningú sinó per l'envit insaciable d'aqueix decòrum espiritual que li imposa el domini dels propis anhels. Regnarà a l'hora del te a la Granja Royal, els seus àpats de l'Eqüestre i del Liceu seran la norma del *gourmet*, les seves armilles i les corbates i els *bombins* i els guants, i els seus jaqués alts de cintura, seran l'expressió d'una moda personalíssima.

Encara una altra copa d'aqueixa delícia de «cup» de fruites. ¿Per què hauria d'afligir-lo la incorrecció de l'entremaliada esposa de l'amic de cercle? ¿Què se li'n dona si la fruita cau de l'arbre o cal collir-la, si és avui o demà que regala els llavis amb plaer fugitiu? Totes les vies del seu maldar li són conegudes i planeres; l'amatent energia del seu caràcter li val el constant homenatge dels seus semblants; ha arribat ben verament a un estat de refinada ataràxia.

Es deixa anar damunt l'otomana amb el llibre obert. Demà mateix dedicarà una bona hora del matí a depositar en el bloc de *vélin de France* les seves reflexions sobre el dandisme; les lluites que cal sostenir amb les forces anàrquiques de la natura, el principi mai prou aprofundit de l'autosuperació. Serà un seguit d'anècdotes, una exposició acurada de les virtuts del dandi, una antologia dels més estrictes i contrapuntats cavallers que ha conegut en la seva vida tempestejada i misteriosa. Ha fruit, com d'una menja gairebé quotidiana, d'*Il Cortegiano* d'aquell bell esperit humanista que fou Baldassare Castiglione. Però *El Perfecte Dandi* serà més aviat una apologia de l'home actual, un veritable asceta, d'un asceticisme de nou intent, que creu en l'excel·lència d'aqueixa incomparable maquinària del seu cos.

La son el venç però la confiança del seu optimisme actiu s'enfonsa en les tenebres del seu somni. Alexandra, Alexandra, per l'espíral del teu sepulcre m'arriba la darrera estridència de l'art negre que els *tsigans* repiquen desafortadament. Robert Biarnès et perdona. Tanmateix tampoc hauria pogut estimar-te tota la vida. Els ascetes ixen demacrats de la Granja Royal però l'entremaliada esposa de l'amic de cercle balla, al pas de la porta, una dansa lasciva. A cada revolada deixa caure un esqueix de vestit: ara la túnica, ara la combinació popelín, ara la camisa de seda. És blanca com un glop de llet, rodoneta i flexible... Déu meu! Ai el cap! Què tinc?...

IV

A l'endemà l'Antonio entra al taller, i amb la claror que penetra per l'ampla balconada, no s'adona que està encara encesa la bombeta nitra del vell quinqué. Xiulant el darrer *shimmy* replega les deixies del ressopó, vol dur-se'n les ampolles i les copes amb la safata, i sols quan recull de terra els coixins escampats i va per apilar-los a l'otomana, s'adona de l'enfarfec de femta disfressada que fou Robert Biarnès.

Res de la seva elegància: un encarcament innoble i un rajoliu de sang que se li ha coagulat orella avall. Només el llibre, la *Història Lausíaca*, que la seva mà atenalla rígidament, serva tot el seu perfum. Està obert a la plana on diu:

«A l'any desè ella s'adormí en la mort després de vestir-se amb l'hàbit monàstic, de manera que la persona que l'anava a veure com de costum, no rebent resposta, ens ho féu a saber. Així fou com, havent esbotzat la porta i entrat a dins, l'hem trobada morta.»

Extret de: COROMINES, Pere, *Obres completes*. Recopilació i notes de Joan Coromines. Pròleg de Domènec Guansé. Barcelona: Selecta, 1972, pp. 569-574. (Biblioteca Perenne; 27)